

Programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia

Intervenció en famílies de menors infractors

Medi obert de justícia juvenil

Novembre 2010

Programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia

Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

Comunitat Medi obert de justícia juvenil

Novembre de 2010

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement 3.0 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, la distribució, la comunicació pública i la transformació per generar una obra derivada, sense cap restricció sempre que se'n citi el titular dels drets (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia). La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/legalcode.ca>

© Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
www.gencat.cat/justicia

Índex

Justificació	2
La teoria.....	3
El marc legal	3
La recerca prèvia	5
La situació actual	6
La pràctica	7
Els resultats	9
Annexos.....	20
Marc legal.....	20
Recerca prèvia	27
Què s'està fent actualment en el treball amb famílies a medi obert?	29

Justificació

Un any més, i ja en són cinc, la comunitat de pràctica dels tècnics de medi obert de justícia juvenil s'ha organitzat a l'entorn de la plataforma e-Catalunya per elaborar productes adients amb la seva tasca professional. En les edicions anteriors s'ha elaborat tot un seguit de productes que han abastat àmbits d'intervenció relatius a múltiples i diversos temes: la violència filiofamiliar, la violència neonazi, la resiliència, el consum de tòxics, la intervenció en grups de delinqüents, l'empatia, els incompliments, la responsabilització i els elements facilitadors del desenvolupament. Enguany, la comunitat de pràctiques de medi obert s'ha proposat continuar en la línia de generar productes innovadors i que impliquin un increment en l'eficiència de la seva tasca.

El tema desenvolupat per la comunitat de pràctiques de medi obert de justícia juvenil aquest any 2010 va ser escollit de forma consensuada pels equips de les diferents zones de Catalunya. Com no podia ser d'una altra manera, reflecteix les inquietuds d'un col·lectiu que coneix bé les possibilitats i les mancances de la intervenció social i que, consegüentment, entén que les intervencions no poden concebre's aïllades del seu entorn. És evident que un dels contextos més influents en les actituds i la conducta d'un adolescent és el seu grup familiar i, per tant, també és evident que la intervenció en el marc familiar del menor i del jove infractor resulta fonamental per assolir i consolidar els objectius que es puguin marcar en el seu pla d'intervenció individualitzat.

Aquest producte sobre la intervenció en les famílies dels menors infractors s'ha de considerar com una continuació del que la comunitat de pràctica va desenvolupar l'any passat. En el cos del desenvolupament del tema "Intervenció educativa basada en la promoció dels elements facilitadors del desenvolupament positiu dels menors subjectes a mesures judicials", s'hi evidenciava la importància d'incidir en l'entorn familiar per tal que esdevingués un element facilitador del desenvolupament del fill i es concretava que, per potenciar-ho, s'havien de fomentar habilitats, actituds i conductes encaminades a assolir que el noi se sentís estimat i respectat, que el jove disposés de pares competents i estimuladors, que el grup familiar tingués capacitat d'adaptació, coherència amb les seves decisions i capacitat de mantenir el control personal davant situacions no desitjades. La recerca de l'any anterior també assenyalava la necessitat d'entendre la família com un element facilitador de la intervenció, així com de crear eines per integrar-la en els processos educatius dels menors i joves sobre els quals intervenim. Aquest reptes han estat els inspiradors dels espais de reflexió, de recerca i d'elaboració del producte que us presentem.

Per generar un producte que doni resposta a la qüestió de la intervenció en famílies de menors infractors, en el grup de la comunitat de pràctica de medi obert de justícia juvenil hem seguit un procés amb dues vessants i etapes ben diferenciades.

En una primera etapa, més teòrica, ens hem centrat a conèixer el que el marc legal planteja respecte de la intervenció en famílies, a cercar les argumentacions teòriques i les teories existents a l'entorn de la intervenció en famílies, a consultar els treballs i

recerques que prèviament s'havien realitzat en aquest àmbit des de medi obert de justícia juvenil i, finalment, a conèixer quina és la realitat de la intervenció actual en l'àmbit de les famílies.

En una segona etapa, més pràctica, ens hem centrat en l'assoliment d'un producte material, tangible, pràctic i concret adreçat a les famílies dels menors infractors i pensat com una eina que faciliti la intervenció del tècnic de medi obert de justícia juvenil. Per aconseguir-ho, el primer pas ha estat pensar, organitzar i redactar el que hem entès que pot ajudar millor els pares i les mares dels joves infractors, així com cercar un disseny i un llenguatge que facilitin que el contingut final arribi de forma eficaç i comprensible als seus destinataris.

Finalment hem assolit una eina materialitzada en dos tipus d'impresos: per una part, un grup de deu díptics amb criteris educatius, pensat per ajudar-los a clarificar conceptes i a fomentar canvis d'actitud en aquelles conductes susceptibles de millora que el tècnic hagi pogut detectar en el decurs de la seva intervenció; per una altra part, un grup de quatre fullets que orienten les famílies vers el compliment correcte de la mesura que ha estat imposada al seu fill.

La teoria

En la fase prèvia del nostre treball, ens ha interessat emmarcar les possibilitats de la nostra intervenció en les famílies des del punt de vista legal i normatiu, per conèixer quines són les demandes i quins són els límits que la legislació vigent ens marca respecte de la intervenció en les famílies dels nostres usuaris. Per aconseguir-ho hem fet un buidat dels aspectes més significatius del nostre marc legal i normatiu i n'hem extret les informacions més rellevants. (Annex 1)

Més endavant, atès que des de medi obert ja fa molts anys que estem treballant i generant coneixement a l'entorn de la intervenció en les famílies dels joves infractors, hem fet un recull al més exhaustiu possible de la documentació prèviament elaborada pel col·lectiu de tècnics de medi obert, que hem repassat per destacar-ne els continguts més significatius. (Annex 2)

Finalment, per tal d'identificar els aspectes més rellevants de la intervenció dels tècnics de medi obert, hem repartit per les diferents zones dels equips de Catalunya un qüestionari dissenyat per identificar el que s'està fent actualment en la intervenció en famílies. L'anàlisi dels resultats de les respostes rebudes ens ha ajudat a emmotllar la nostra tasca a la realitat del col·lectiu. (Annex 3)

El marc legal

Un dels aspectes teòrics més rellevants s'ha centrat a conèixer què ens diu la legislació vigent a l'entorn de les famílies dels menors infractors subjectes a mesures de seguiment en medi obert. Aquest debat ha obert un ampli ventall d'interrogants: Regula la legislació el paper de les famílies? Quins són els seus drets i els seus deures en el compliment de

l'execució de les mesures? Estem legalment emparats per demanar o exigir col·laboració a la família dels menors o joves infractors en el compliment de la mesura que els ha estat imposada? Quines conclusions en podem extreure?

Per respondre'ns aquestes qüestions hem analitzat el marc legal i normatiu que entenem que hi pot donar resposta:

Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors

Llei orgànica 8/2006, de 4 de desembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors

Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors

Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil

Regles mínimes de les Nacions Unides per a l'administració de la justícia de menors.
Regles de Beijing

Criteris comuns de la Direcció General de Justícia Juvenil sobre l'organització i funcionament dels equips de medi obert

Circular de Fiscalia 1/2010 sobre el tractament des del sistema de justícia juvenil dels maltractaments dels menors contra els seus ascendents

Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència

Les dues últimes han estat posteriors a la nostra recerca.

De les reflexions sorgides de la lectura i l'anàlisi del contingut de l'esmentat marc legal i normatiu, en destaquem les següents:

Tot i que, en l'exposició de motius, la Llei 5/2000 considera necessària la implicació dels pares, la realitat és que en el seu desenvolupament els té poc presents, i es limita gairebé a parlar-ne com d'una part del procediment quan s'ha d'imposar una nova mesura o modificar l'existent, quan s'apliquen normes d'allunyament i per regular el dret a la informació. Únicament en dues ocasions considera els pares com a elements socialitzadors, i encara ho fa de forma molt tímida i imprecisa: quan preveu que en una possible suspensió de l'execució de la mesura pot tenir-se en compte el compromís de participació dels pares i quan possibilita la moderació de la responsabilitat civil solidària dels menors de 18 anys si els pares no han actuat amb negligència. La Llei 5/2000 té poc presents els pares com a elements actius en el marc del compliment de les mesures i no defineix deures i obligacions en relació amb el compliment de la mesura imposada al fill o filla.

La Circular de medi obert planteja diverses consideracions entorn del rol de la família. Així, en els principis rectoros assenyala que els equips de medi obert han de promoure la col·laboració i implicació de les famílies dels menors o joves sobre els quals intervenen, i marca pautes concretes per desenvolupar aquest principi: assignar un únic tècnic per família, obrir la possibilitat de fer entrevistes al domicili del menor, incloure la família en el projecte d'intervenció individual del jove i en la fase de seguiment i implicar la família en els casos d'incompliment. En aquest sentit, aquesta circular dedica un article complet al foment de la participació de la família, en el qual remarca que el tècnic ha de promoure la col·laboració, la participació i la responsabilització de la família i ha d'orientar-la sobre les entitats, serveis i recursos de la seva comunitat que pot fer servir.

En el seu procés de concreció, la Circular dóna molta més rellevància al rol familiar que la llei i que el reglament que la desplega, però hi continuem trobant a faltar una demanda d'implicació real i normativitzada dels familiars dels nois, oferint-los veritable suport i alhora exigint-los responsabilitats en els casos d'incompliment dels deures inherents a la pàtria potestat.

De fet, ens agradaria pensar que la tendència actual dels legisladors és la d'incrementar la implicació i la responsabilització de les famílies en la cura dels seus fills, tal com es reflecteix en la Circular de Fiscalia 1/2010 sobre el tractament, des del sistema de justícia juvenil, dels maltractaments dels menors contra els seus ascendents, en la qual es fa referència de manera explícita a la manca de normes i límits per parts del pares o tutors com a causa provada en els casos de violència intrafamiliar, i es recomana la conveniència de la prevenció i la teràpia familiar.

La recerca prèvia

No és la primera vegada que des de medi obert s'aborda la intervenció en les famílies. I és que el tema s'ho mereix. Des de sempre hem sabut que la nostra tasca perd molt potencial si la centrem exclusivament en el noi o la noia i oblidem la intervenció en els seus entorns més influents. Per això, una vegada i una altra, s'han cercat eines i recursos que facilitin al tècnic la intervenció en l'entorn familiar.

En el decurs dels treballs previs a la plasmació pràctica del nostre producte hem cercat els treballs, investigacions i recerques que des de l'àmbit de justícia juvenil ja s'havien realitzat a l'entorn de la intervenció en famílies de menors infractors, fent especial esment d'aquelles recerques en les quals haguessin intervingut directament tècnics de medi obert. Així, hem trobat des de documentació ja referenciada l'any 2004: "Intervenció amb famílies derivades per Justícia Juvenil, una experiència des de Ventijol" fins a aportacions tan recents com el document elaborat per la comunitat de pràctica dels tècnics de medi obert de justícia juvenil de l'any 2009, que sota l'epígraf "Intervenció educativa basada en la promoció d'elements facilitadors del desenvolupament positiu de menors subjectes de mesures judicials" dedicava una àmplia ressenya a la importància de la intervenció en l'àmbit familiar. Durant aquest interval, la documentació generada ha estat abundant, i a tota s'hi remarca la importància de la intervenció en les famílies per tal d'assolir resultats duradors i eficaços amb els menors i joves en els quals intervenim. Una bona part dels

treballs de recerca que hem analitzat coincideixen a afirmar que cal una avaluació global de les característiques i necessitats del menor o jove tenint presents les característiques i les necessitats del seu entorn familiar, i que per assegurar una intervenció eficaç en medi obert resulta clau fer una bona detecció dels factors de risc i dels factors de protecció del context familiar.

En un altre sentit cal destacar les riquíssimes aportacions que durant aquest any 2010 s'han realitzat a l'espai digital de què el grup de tècnics de medi obert de justícia juvenil disposem a la plataforma e-Catalunya per treballar col·laborativament com a comunitat de pràctica dins el programa Compartim de gestió del coneixement del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. En el Fòrum i en l'apartat Tinc un dubte, tinc una solució, s'han aportat multiplicitat d'idees i reflexions, totes de gran utilitat i algunes de gran profunditat i sentit crític. En aquests espais s'han abordat temes tan diversos com la violència intrafamiliar, la ineficàcia d'algunes actuacions professionals, el subsidi d'excarceració, el decàleg d'intervenció amb famílies i un llarg etcètera que evidencia la voluntat del grup de continuar treballant col·lectivament en l'àmbit d'aquestes famílies, així com en tots aquells altres que suposin una millora en la tasca professional i en l'eficàcia de les nostres intervencions.

La situació actual

Per dissenyar un producte pensat per ser utilitzat pel tècnic de medi obert que intervé en la família del menor infractor, ens cal tenir una visió al més àmplia possible de la situació actual de la intervenció dels tècnics de medi obert en aquest àmbit. Per aconseguir-ho hem dissenyat un guió de discussió en forma d'enquesta per ser repartit a totes les zones de la nostra demarcació. Aquesta enquesta ha estat contestada pel 50% dels equips (Barcelona 1, Barcelona 3, Lleida i Tarragona); per tant, el recull de les informacions recaptades té un valor merament documental, no estadístic.

Fent un resum de les aportacions obtingudes podem concloure el següent:

Gairebé sempre es té en compte la família dels menors en seguiment, especialment en les primeres fases del seguiment i en les entrevistes inicials.

Són molt diverses les actituds que les famílies mostren davant la intervenció del tècnic de medi obert: van des de pretendre delegar-hi, ja en les primeres entrevistes, tota la seva responsabilitat, fins a intentar ocultar-li els fets, si bé en la majoria de les ocasions es detecta bona receptivitat i disposició a col·laborar.

La tipologia i la freqüència de les intervencions en les famílies dels nois i noies en seguiment són molt diverses depenent de la mesura imposada, l'evolució del noi, la detecció de violència filio-parental, la intervenció d'altres organismes com DGAIA, EAIA, serveis socials... En tot cas, la freqüència dels contactes amb les famílies es veu molt mediatitzada pels objectius que el tècnic ha assenyalat en el projecte d'intervenció individualitzat. En algunes ocasions, les entrevistes amb les famílies serveixen per corroborar les explicacions dels joves i en d'altres, per demanar suport per a l'assoliment

dels objectius del pla d'intervenció. També es fa esment dels intents d'algunes famílies d'usar el tècnic i actuar de forma gairebé invasiva per intentar trobar solució als seus dubtes i angoixes. En algunes ocasions s'utilitzen recursos i programes específicament dissenyats per a les famílies dels menors i joves en seguiment, així com la seva derivació a recursos externs com ara la teràpia familiar, la mediació, etc. quan les circumstàncies ho requereixen.

En la fase final de la intervenció s'intenta fer entrevistes de l'evolució del procés de seguiment de la mesura, de l'evolució del fill i de derivació, quan escau, a recursos comunitaris.

La pràctica

Paral·lelament als espais de reflexió i anàlisi de les aportacions documentals, s'ha dissenyat i elaborat un material imprès amb una doble vessant pràctica: s'ha pretès que sigui útil per a les famílies a qui va adreçat i que alhora esdevingui un element d'ús habitual per al tècnic responsable del seguiment de cada cas en l'àmbit d'intervenció en aquestes famílies.

Aquesta eina s'ha materialitzat en dos tipus d'impresos específicament pensats i dissenyats per ser facilitats a les famílies dels nois i noies en seguiment en mesures de medi obert, de forma que clarifiquin conceptes i fomentin canvis en les actituds i conductes susceptibles de millora dels pares i mares dels nois i joves en qui intervenim, que el tècnic hagi pogut detectar durant la seva intervenció.

En una primera fase del nostre treball hem definit la tipologia de famílies a qui s'adreça el producte final. Conscients que no podem abastar tot l'espectre de les diferents tipologies de grups familiars en els quals intervenim, hem descartat les famílies més marginals, les que estan imbuïdes de valors altament antisocials, així com les que ja disposen d'una formació prèvia en l'àmbit educatiu.

Més endavant hem decidit el tipus de llenguatge a utilitzar per establir una comunicació efectiva amb la població destinatària, defugint els llenguatges excessivament tècnics o excessivament planers.

La selecció de les pautes en les quals havíem de centrar-nos ens ha resultat complexa, ja que si bé el ventall de pautes educatives sobre les quals és possible incidir és molt ampli, també és cert que no totes es poden reflectir en un document editable. Per això hem circumscrit la nostra tria a deu, intentant cercar un equilibri entre els criteris que impliquen imposició de limitacions i els que fomenten la comunicació i interacció.

Amb aquests mateixos paràmetres hem editat quatre fullets pensats per facilitar a les famílies informació clara i comprensible relativa al compliment de les mesures que van ser imposades al seu fill o filla. Els tècnics de medi obert hem detectat que algunes famílies disposen d'informacions errònies o esbiaixades del que implica el compliment d'una mesura o bé n'ignoren totalment el contingut. En aquests fullets se'ls explica el que

comporta la mesura per al seu fill i el rol que els pertoca com a pares per ajudar-lo a complir-la correctament.

En una última fase hem pensat en un disseny engrescador, que doni cabuda als missatges seleccionats i sigui atractiu per als seus destinataris finals. Per assolir-ho hem disposat de la col·laboració de la Unitat de Programes d'Intervenció, del Servei de Difusió del Departament de Justícia i del mateix Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Els uns han enriquit els missatges seleccionats en forma de diàlegs; els altres han facilitat un tècnic en comunicació que ha copsat la idea del producte i l'ha enriquit amb colors, personatges i vinyetes, i, finalment, han assumit les despeses inherents a l'edició, la impressió i la ulterior distribució.

Ara només cal que els tècnics de medi obert de justícia juvenil fem ús del producte que us presentem, entenent que assoleix la màxima eficàcia a partir del treball de reflexió conjunta del seu contingut entre el tècnic i el familiar a qui va adreçat.

Els resultats

¿Por qué?

Es tan importante rectificar las malas conductas como reconocer y reforzar las buenas.

Los jóvenes necesitan saber que son aceptados y valorados por su entorno familiar. Si solo perciben rechazo en casa buscarán apoyo en la calle.

Valorar lo que hace bien vuestro hijo es una manera de motivarlo y de mostrar lo que consideramos correcto.

Los elogios por el buen comportamiento estimulan y desarrollan la autoestima.

¿Cómo?

Buscando ocasiones para felicitarlos.

Encontrando maneras de mostrar afecto: gestos de aprobación, recompensas, premios y alabanzas.

Las recompensas no esperadas son un refuerzo de las conductas positivas.

Carlos nos han hablado muy bien de tu actitud y conducta en el taller estamos muy contentos felicitados!

Per què?

Es tan important rectificar les males conductes com reconèixer i reforçar les bones.

Els joves necessiten saber que són acceptats i valorats pel seu entorn familiar. Si només perceben rebuig a casa, buscaran suport al carrer.

Valorar el que fa bé el vostre fill és una manera de motivar-lo i de mostrar el que considerem correcte.

Els elogis pel bon comportament estimulen i desenvolupen l'autoestima.

Com?

Buscant ocasions per felicitar-los.

Trobant maneres de mostrar afecte: gestos d'aprovació, recompenses, premis i lloances.

Les recompenses no esperades són un reforç de les conductes positives.

Esteu fent les coses bé, així podem anar juntes al cinema i a menjar unes pizzes.

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

¿Por qué?
Enfrentarse a la frustración les ayuda a crecer y a entender el porqué de las cosas.
Un no y un sí claros permiten que vuestro hijo pueda clarificar lo que está bien y lo que está mal.
Una de las tareas de los padres implica educar estableciendo límites y normas que permitan ayudar a crecer a sus hijos. Decir no en el momento adecuado ayuda a consolidarlas.

¿Cómo?
Manteniéndonos firmes en la actitud sin mostrarnos intransigentes con ellos. Explicándoles los motivos de la negativa. Es mejor un no razonado que un no imperativo pero sin argumentos.

Per què?
Enfrontar-se a la frustració els ajuda a créixer i a entendre el perquè de les coses.
Un no i un sí clars permeten que el vostre fill pugui aclarir i entendre el que està bé i el que està malament.
Una de les tasques dels pares és educar els seus fills establint normes i límits que els ajudin a créixer. Dir no en el moment adequat ajuda a consolidar-los.

Com?
Mantenint-nos fermes en l'actitud sense mostrar-nos intransigents amb ells. Explicant-los els motius de la negativa. És millor un no raonat que un no imperatiu però sense arguments.

¿Por qué no me compras la moto?

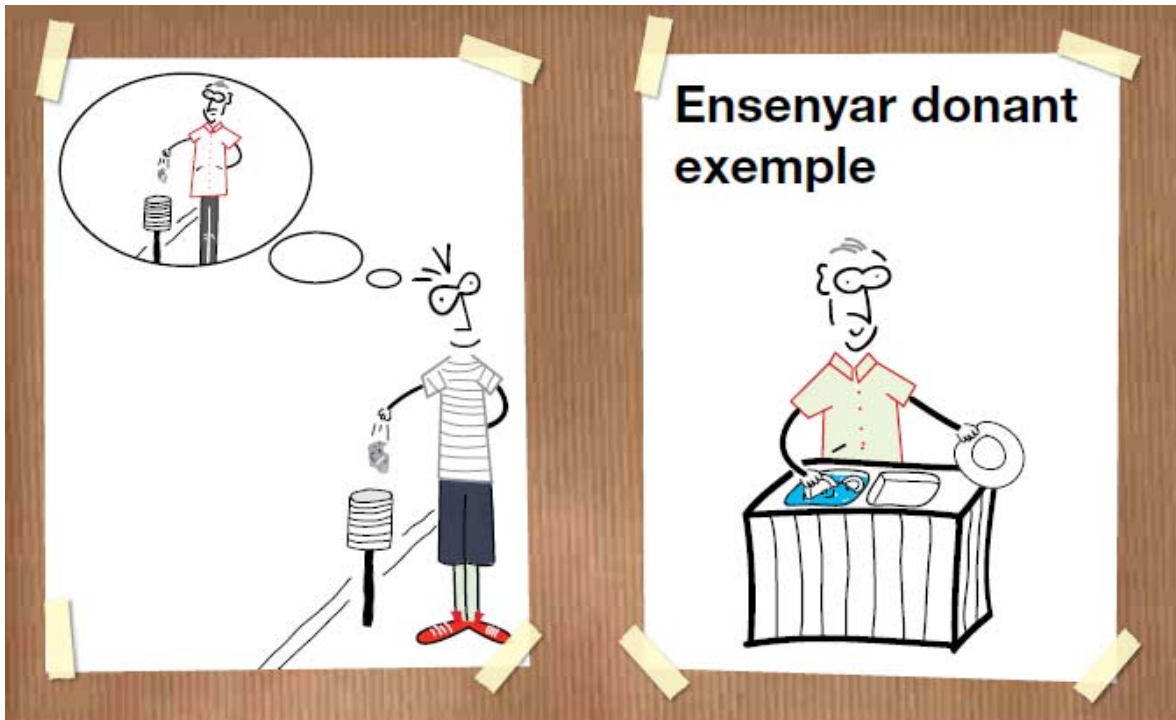
Motos

Per què no em compres la moto?

No te vamos a comprar la moto. Primero tienes que demostrarnos que eres responsable. Si no te ocupas de tus estudios ni eres responsable en las tareas de casa, ¿cómo lo vas a ser para poner gasolina a la moto o llevarla al taller cuando haga falta?

No et comprarem la moto. Primer has de demostrar-nos que ets responsable. Si no t'ocupes dels teus estudis ni ets responsable en les feines de casa, com ho sabis per posar benzina a la moto o portar-la al taller quan calgui?

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

¿Por qué?

Desde muy pequeños los hijos tienden a observar e imitar nuestras conductas. Copian los hábitos positivos, pero también los hábitos no saludables.

Para que adquieran hábitos positivos y saludables y asuman responsabilidades, de nada sirve sermonearles si no se predica con el ejemplo.

¿Cómo?

Aprovechando nuestras costumbres cotidianas: respetando las normas de conducir, compartiendo tareas domésticas, tratándonos con respeto...

Per què?

Des de molt petits els fills tendeixen a observar i imitar les nostres conductes. Copien els hàbits positius, però també els hàbits no saludables.

Perquè adquireixin hàbits positius i saludables i assumeixin responsabilitats, no serveix de res sermonejar-los si no es predica amb l'exemple.

Com?

Aprofitant els nostres costums quotidians: respectant les normes de conduir, compartint tasques domèstiques, tractant-nos amb respecte...

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

¿Por qué?
Aunque es conveniente fomentar un clima de cercanía y confianza con los hijos, eso no significa que debamos ser sus mejores amigos.
Mientras que la amistad es un trato de igual a igual, la relación entre padres e hijos se da en niveles diferentes.

¿Cómo?
Evitando buscar su aprobación continua, ya que en ocasiones deberemos hacer valer nuestro criterio.
Ofreciendo cuidados, experiencia, protección, pero también normas y límites.

Per què?
Tot i que és convenient fomentar un clima de proximitat i confiança amb els fills, això no significa que hàgim de ser els seus millors amics.
Mentre que l'amistat és un tracte d'igual a igual, la relació entre pares i fills es dona en nivells diferents.

Com?
Evitant buscar la seva aprovació continua, ja que de vegades haurem de fer valer el nostre criteri.
Ofertint cura, experiència, protecció, però també normes i límits.

¿Por qué?
Los jóvenes son curiosos e inquietos. La exploración es una parte fundamental de la adolescencia. Esta curiosidad e inquietud, cuando están mal encaminadas, pueden convertirse en conductas peligrosas para ellos y para los demás.

¿Cómo?
Mostrándoles los riesgos y las consecuencias de la adopción de conductas arriesgadas y hábitos de consumo poco saludables. Motivándoles y facilitándoles nuevos intereses, nuevas actividades y nuevas amistades. Promocionando la realización de actividades físicas y deportes adecuados a su edad y constitución y promoviendo hábitos de alimentación sana.

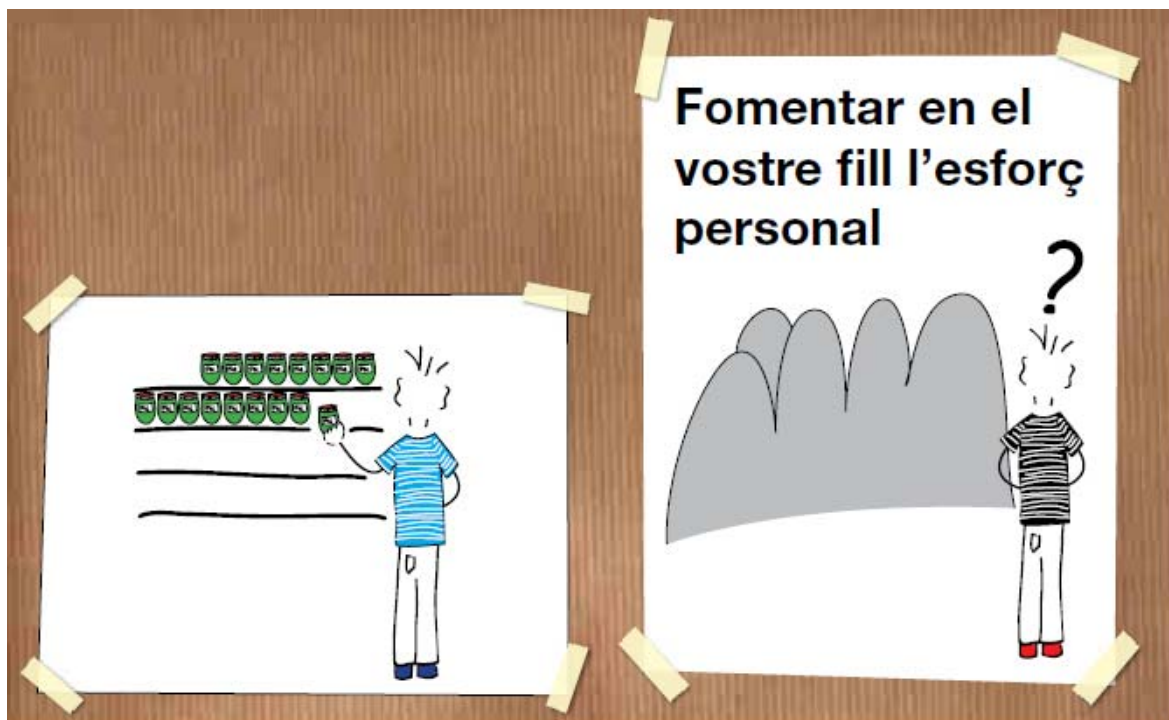
Per què?
Els joves són curiosos i inquietos. L'exploració és una part fonamental de l'adolescència. Aquesta curiositat i inquietud, quan estan mal encaminades, poden convertir-se en conductes perilloses per a ells i per als altres.

Com?
Mostrant-los els riscos i les conseqüències de l'adopció de conductes arriescades i d'hàbits de consum poc saludables. Motivant-los i facilitant-los nous interessos, noves activitats i noves amistats. Promocionant la realització d'activitats físiques i esports adequats a la seva edat i constitució i promovent hàbits d'alimentació sana.

Me han comentado que en el barrio han abierto un centro donde organizan torneos de fútbol sala, excursiones, escalada... Creo que podría ser muy interesante, tú y tus amigos podríais apuntaros.

M'han comentat que al barri han obert un centre on organitzen torneigs de futbol sala, excursions, escalada... Crec que podrien ser molt interessants, tu i els teus amics us hi podríau apuntar.

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

¿Por qué?

El esfuerzo ayuda a valorar lo que has conseguido y a reconocer el esfuerzo de los demás.

Un cierto punto de frustración y tener que enfrentarse a los problemas ayudarán a vuestro hijo a crecer como persona y a hacerse fuerte y maduro ante las adversidades.

Es importante que aprenda que no todo lo que quiere lo puede conseguir en el mismo momento que lo desea. La mayoría de veces se requiere esfuerzo y paciencia para obtener lo que queremos.

¿Cómo?

No le facilitéis todas las cosas o no aprenderá a esforzarse, y cuando quiera algo optará por el camino fácil, y éste en ocasiones puede ser ilícito.

No hace falta que todos sus deseos se cumplan.

No hace falta darle siempre la razón.

Per què?

L'esforç ajuda a valorar el que has aconseguit i a reconèixer l'esforç dels altres.

Un cert punt de frustració i haver d'enfrontar-se als problemes ajudaran el vostre fill a créixer com a persona i a fer-se fort i madur davant de les adversitats.

És important que aprengui que no tot el que vol ho pot aconseguir en el mateix moment que ho desitja. La majoria de vegades es requereix esforç i paciència per obtenir el que volem.

Com?

No li faciliteu totes les coses o no aprendrà a esforçar-se, i llavors quan vulgui alguna cosa optarà pel camí fàcil, que de vegades pot ser il·lícit.

No cal que tots els seus desigs es compleixin.

No cal donar-li sempre la raó.

Quiero una videoconsola para mi cumpleaños.

No si la quieres tendrás que esforzarte trabajando o ahorrando para poderla comprar.

Treballar és una llavor. Llavors al matí i tot el dia pensant... pffff

No hi estic pas d'acord. Treballar t'ensenyu moltes coses a més de l'esforç et crea una rutina i et guanyes els teus propis diners.

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

¿Por qué?

Establecer normas y supervisar que se cumplan facilita un desarrollo equilibrado y unos mayores ajustes sociales y psicológicos en la edad adulta.
Las normas indican a los hijos qué comportamiento se espera de ellos, qué es aceptable y qué no lo es.
Es necesario precisar los límites: hasta dónde se puede llegar y a partir de cuándo ya no es aceptable una conducta.

¿Cómo?

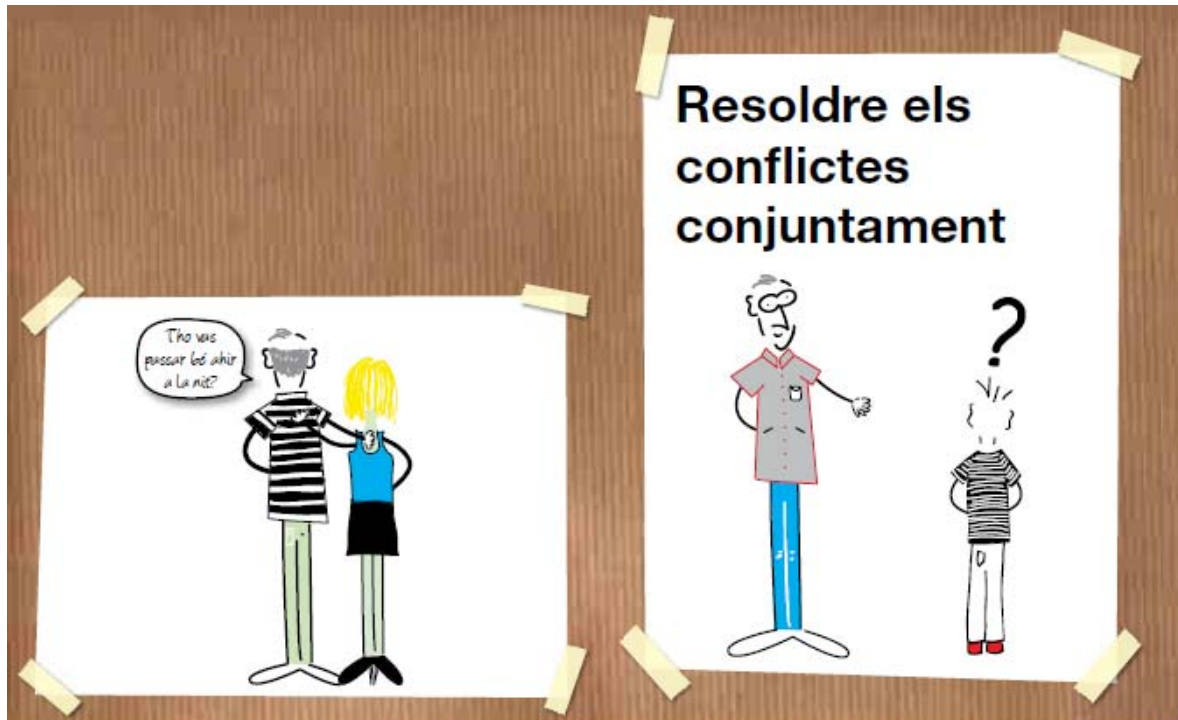
Comunicando a los hijos los motivos que justifican las normas.
Haciendo un seguimiento de las normas y los límites establecidos.
Procurando pactar las normas con los hijos y contemplar la posibilidad de modificarlas si aportan motivos suficientes. Si no hay acuerdo, los padres deben asumir su responsabilidad haciendo valer las normas y los límites que consideren adecuados.

Per què?

Establir normes i supervisar que es compleixin facilita un desenvolupament equilibrat i uns ajustos socials i psicològics més grans en l'edat adulta.
Les normes indiquen als fills quin comportament s'espera d'ells, què és acceptable i què no ho és.
És necessari precisar els límits: fins a on es pot arribar i a partir de quan ja no és acceptable una conducta.

Com?

Comunicant als fills els motius que justifiquen les normes.
Fent un seguiment de les normes i els límits establerts.
Procurant pactar les normes amb els fills i preveient la possibilitat de modificar-les si aporten motius suficients. Si no hi ha acord, els pares han d'assumir la seva responsabilitat fer valdre les normes i els límits que considerin adequats.

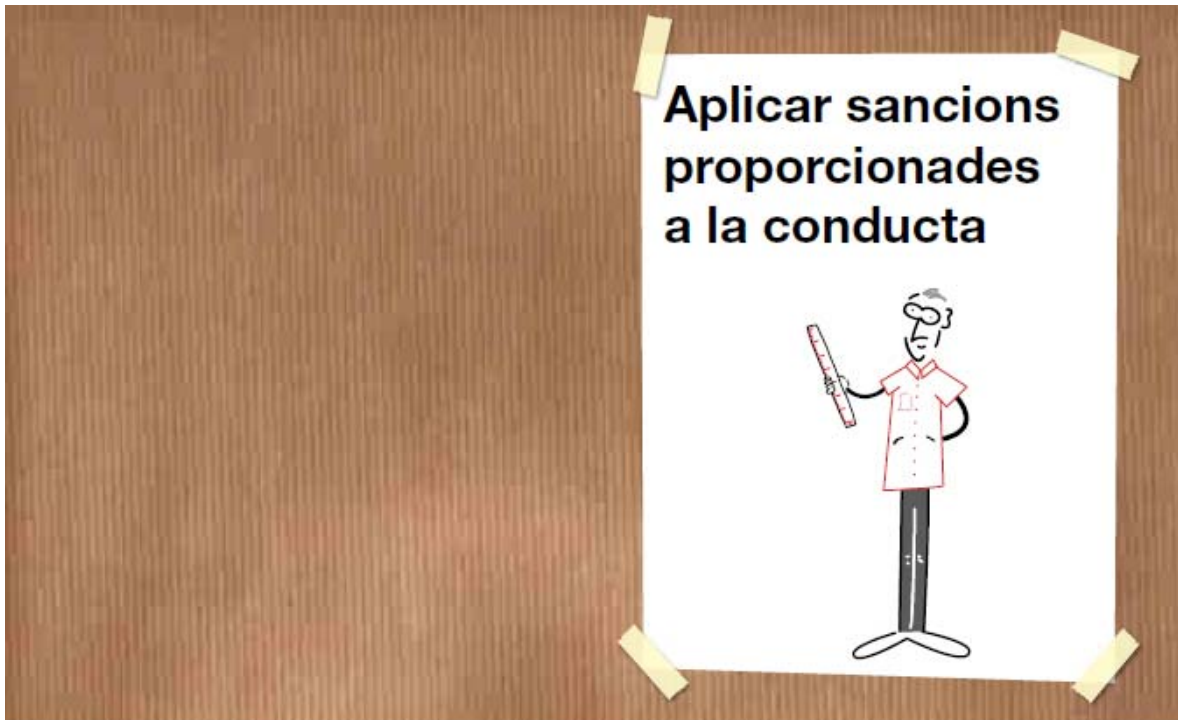
Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

¿Por qué?
Normalmente los problemas de los hijos generan malestar a los padres. En ocasiones podemos tender a solucionárselos nosotros mismos o a presionarlos para que los solucionen de manera inmediata.
Si solucionamos nosotros mismos sus problemas no les ayudaremos a crecer de manera equilibrada ni a madurar como personas.
Si les forzamos a encontrar una solución rápida podemos conducirlos a adoptar respuestas precipitadas o inadecuadas.

¿Cómo?
Buscando la implicación y cooperación de vuestro hijo. Sin una conciencia real del problema no estará motivado para cambiar.
Centrando el problema actual y haciendo una lista de forma conjunta de posibles soluciones.
Valorando las ventajas e inconvenientes de las alternativas viables y descartando las menos viables. En este punto permitid que vuestro hijo asuma sus responsabilidades.

Per què?
Normalment els problemes dels fills generen malestar als pares. De vegades podem tendir a solucionar-los-els nosaltres mateixos o a pressionar-los perquè els solucionin immediatament.
Si resoltem nosaltres mateixos els seus problemes no els ajudarem a créixer de manera equilibrada ni a madurar com a persones.
Si els forcem a trobar una solució ràpida podem conduir-los a adoptar respostes precipitades o inadequades.

Com?
Buscant la implicació i cooperació del vostre fill. Sense una consciència real del problema no estarà motivat per canviar.
Centrant el problema actual i fent conjuntament una llista de possibles solucions.
Valorant els avantatges i inconvenients de les alternatives viables i descartant les menys viables. En aquest punt permeteu que el vostre fill assumeixi les seves responsabilitats.

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

¿Por qué?

Si castigamos un mismo hecho unas veces sí y otras veces no, o a veces mucho y otras veces muy poco, lo que se acaba consiguiendo es que el castigo no tenga ningún efecto y que se incumplan las normas más a menudo.

Las sanciones permiten que su hijo distinga lo que está bien de lo que está mal.

La sanción debe ser coherente y proporcional al incumplimiento de la norma, respetando siempre la dignidad de su hijo como persona.

¿Cómo?

Responsabilizando a su hijo de lo que ha hecho y evitando castigos que no pueda hacer cumplir.

Imponiendo una sanción lo más relacionada posible con la conducta que la ha motivado.

Pensando las medidas que adoptarán si no se cumple el castigo impuesto.

Per què?

Si castiguem un mateix fet unes vegades sí i altres vegades no, o unes vegades molt i altres vegades molt poc, el que s'acaba aconseguint és que el càstig no tingui cap efecte i que s'incumpleixin les normes més sovint.

Les sancions permeten que el vostre fill distingeixi el que està bé del que està malament.

La sanció ha de ser coherent i proporcionada a l'incumpliment de la norma i ha de respectar sempre la dignitat del vostre fill com a persona.

Com?

Responsabilitzant el vostre fill d'allò que ha fet i evitant càstigs que no pugueu fer complir.

Imposant una sanció tan relacionada com sigui possible amb la conducta que l'ha motivada.

Pensant les mesures que adoptareu si no es compleix el càstig imposat.

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

Prestacions en benefici de la comunitat

Informació per als pares

- La mesura de prestacions en benefici de la comunitat és una mesura judicial consistent en el fet que el vostre fill dugui a terme les activitats no retribuïdes que se li indicaran, les quals són d'interès social o van en benefici de persones en una situació de precarietat.
- Aquesta mesura pretén que el vostre fill es responsabilitzi dels seus actes i li possibilita de fer una acció útil i positiva que repari el dany que ha ocasionat a la societat.
- El tècnic de medi obert és un professional que supervisa el vostre fill en el compliment de les obligacions que li ha imposat el jutge de menors.
- Aquest professional informarà periòdicament el jutge de menors sobre l'execució i el correcte compliment de la mesura imposada.
- El correcte compliment de la mesura suposa que el vostre fill compleixi, entre altres, les obligacions següents:
  - Que assisteixi durant les hores imposades i puntualment a l'entitat acordada on farà les activitats, i també que justifiqui adequadament els retards i les absències.
  - Que faci correctament les activitats en els horaris i els dies establerts.
  - Que mantingui una actitud respectuosa, tant amb el responsable de la supervisió de l'activitat com amb les altres persones i béns de l'entitat.

Es necessari que com a pares col·laboreu amb el tècnic de medi obert en el seguiment de la mesura judicial.

Les tasques socioeducatives

Informació per als pares

- La realització de tasques socioeducatives és una mesura judicial que consisteix a dur a terme activitats específiques de contingut educatiu que facilitin la reinserció social al vostre fill.
- Aquestes activitats poden consistir a assistir i participar en un programa determinat en la seva pròpia comunitat o bé en un programa creat expressament pels professionals encarregats de l'execució de la mesura: assistir a un taller ocupacional, a un programa d'habilitats socials, etc.
- El tècnic de medi obert és un professional que supervisa el vostre fill en el compliment de la mesura judicial i les obligacions que li ha imposat el jutge de menors.
- El tècnic de medi obert, a més de controlar el desenvolupament de les activitats, proporciona al vostre fill els elements de suport per facilitar-li el correcte compliment de la mesura.
- El tècnic de medi obert informa periòdicament el jutge de menors sobre l'execució i el correcte compliment de la mesura imposada.
- El correcte compliment de la mesura suposa que el vostre fill compleixi, entre altres, les obligacions següents:
  - Que assisteixi puntualment a totes les entrevistes establertes pel tècnic de medi obert, i també que justifiqui adequadament els retards i les absències.
  - Que mantingui una actitud de respecte a les activitats que dugui a terme i cap als responsables de fer-ne el seguiment.
  - Que aprofiti adequadament els continguts de l'activitat.
  - Que compleixi les activitats especificades en el pla de treball establert amb el tècnic de medi obert.

Es necessari que com a pares col·laboreu amb el tècnic de medi obert en el seguiment de la mesura judicial.

La llibertat vigilada

Informació per als pares

- La llibertat vigilada és una mesura judicial que combina el control amb l'educació, i té l'objectiu de fomentar la responsabilitat i la maduresa personal i social del vostre fill.
- El tècnic de medi obert és un professional que supervisa que el vostre fill compleixi les obligacions que li ha imposat el jutge de menors.
- Entre altres funcions, l'orienta i li dona suport per facilitar-li el compliment de la mesura.
- El tècnic de medi obert informarà periòdicament el jutge de menors sobre l'execució i el correcte compliment de la mesura imposada.
- El correcte compliment de la mesura suposa que el vostre fill compleixi, entre altres, les obligacions següents:
  - Que assisteixi puntualment a totes les entrevistes establertes pel tècnic de medi obert, i també que justifiqui adequadament els retards i les absències.
  - Que estigui ocupat formativament i/o laboralment.
  - Que compleixi les regles de conducta i les obligacions que li ha imposat el jutge de menors.
  - Que compleixi les activitats especificades en el pla de treball establert amb el tècnic de medi obert.

Es necessari que com a pares col·laboreu amb el tècnic de medi obert en el seguiment de la mesura judicial.

Tractament ambulatori

Informació per als pares

- El tractament ambulatori és una mesura judicial indicada perquè el vostre fill pugui beneficiar-se d'un programa terapèutic especialitzat que l'ajudi a superar els trastorns i dificultats que presenta i pugui ser tractat d'aquests trastorns o disfuncions en la seva pròpia comunitat.
- En el tractament que pot rebre el vostre fill es poden combinar diferents tipus d'assistència mèdica i psicològica.
- La finalitat de l'esmentada mesura és de caràcter terapèutic i pretén potenciar la seva integració progressiva en la societat.
- El tècnic de medi obert és un professional que supervisa que el vostre fill compleixi les obligacions que li ha imposat el jutge de menors.
- Aquest professional informa periòdicament el jutge de menors sobre l'execució i el correcte compliment de la mesura imposada.
- El correcte compliment de la mesura suposa que el vostre fill compleixi, entre d'altres, les obligacions següents:
  - Que assisteixi puntualment a les entrevistes establertes pel tècnic de medi obert, i també que justifiqui adequadament els retards i les absències.
  - Que assisteixi al centre terapèutic assignat, amb la periodicitat requerida pels facultatius.
  - Que segueixi les pautes i els controls fixats pels especialistes.

Es necessari que com a pares col·laboreu amb el tècnic de medi obert en el seguiment de la mesura judicial.

Annex 1

Marc legal

Aquest apartat intenta donar una resposta als interrogants que es plantejaven en la nostra intervenció en les famílies: Quin és el nostre marc legal pel que fa a les famílies? Com regula la nostra legislació el paper de les famílies, els seus drets i deures, en el compliment de l'execució de les mesures? Estem emparats legalment per demanar la col·laboració de la família dels menors o joves infractors? Quines conclusions en podem extreure?

Les lleis consultades han estat les següents:

Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors (inclou les modificacions de la LO aprovada pel Congrés dels Diputats en data 23.11.06)

Llei orgànica 8/2006, de 4 de desembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors (BOE 290, de 5.12.06)

Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors (BOE 290, de 20.08.04)

Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil

Regles mínimes de les Nacions Unides per a l'administració de la justícia de menors (Regles de Beijing)

Criteris comuns de la Direcció General de Justícia Juvenil sobre l'organització i funcionament dels equips de medi obert

Circular de la Fiscalia 1/2010 sobre el tractament des del sistema de justícia juvenil dels maltractaments dels menors contra els seus ascendents

Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència

La nostra recerca s'ha centrat en la Llei orgànica 5/2000, el Reial decret 1774/2004 i la Circular sobre els criteris comuns de la Direcció General de Justícia Juvenil sobre l'organització i funcionament dels equips de medi obert, i d'aquests documents n'hem fet un buidat tenint en compte les referències a les famílies i intentant respondre a les preguntes inicials. Posteriorment hem fet el recull de les reflexions que ens han suscitat.

Buidat de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors (inclou les modificacions de la LO aprovada pel Congrés dels Diputats en data 23.11.06)

Ja en el punt 8 de l'exposició de motius trobem una referència a la "responsabilitat solidària dels pares amb el menor responsable dels fets", i posteriorment, quan parla de l'execució de les mesures, exposa que s'ha de "permetre la participació dels pares del menor en l'aplicació y conseqüències d'aquelles".

Més endavant, quan fa esment de dues mesures en concret, en el cas del centre de dia la Llei diu que s'ha de fomentar "la realització d'activitats que compensin les carències de l'àmbit familiar", i en el cas de la convivència amb persona, família o grup educatiu són aquests els que han d'oferir pautes prosocials al menor, però no es fa cap referència a les conseqüències, drets i deures de la família pròpia durant el període de compliment de la mesura.

El punt 3 de l'article 7 del títol II (de les mesures) especifica que, per triar la mesura de forma flexible, un dels aspectes rellevants que s'han de tenir en compte són les "circumstàncies familiars", tot i que no les determina ni concreta en quin sentit poden influir en la presa de decisió judicial, de manera que deixa un marge ampli al criteri dels magistrats en aquest sentit.

En el títol III (de la instrucció del procediment), l'article 17, punt 1, assenyala que la detenció d'un menor s'ha de notificar immediatament als seus representant legals i que la declaració del detingut s'ha de fer en presència del seu lletrat i d'aquells que exercitin la seva pàtria potestat.

L'article 18 possibilita al fiscal el "desistiment de la incoació de l'expedient per correcció en l'àmbit educatiu i familiar" en els casos qualificats com a menys greus, sense violència o intimidació, sempre que el noi no sigui reincident.

Alguns dels drets dels pares queden recollits en l'article 22, punt 1, apartat E), quan estableix que el menor té dret a "l'assistència efectiva i psicològica en qualsevol estat i grau del procediment, amb la presència dels pares o d'una altra persona que indiqui el menor, si el jutge de menors autoritza la seva presència", i també en el punt 2, quan disposa que "el fiscal requerirà el menor i els seus representants legals perquè designin el lletrat".

L'article 35 permet que els representants legals del menor puguin ser presents en l'acte d'audiència, sempre que el jutge no acordi el contrari.

L'article 40, que regula la suspensió de l'execució de la mesura, preveu el "compromís de la participació dels pares, tutors o guardadors del menor" per poder motivar la suspensió de la sentència.

L'article 48 assenyala que els representants legals del menor o jove tenen dret a accedir a l'expedient.

En el títol VIII (de la responsabilitat civil), l'article 61, punt 3, disposa que "quan el responsable dels fets sigui menor de 18 anys respondran solidàriament amb ell dels danys i perjudicis causats els seus pares, tutors i guardadors legals". Però si aquests no han afavorit la conducta del seu fill amb dol o negligència, el jutge pot moderar-ne la responsabilitat. Els pares han d'estar informats de la seva possible condició de responsables civils (article 64).

Buidat del Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors (BOE 290, de 20.08.04)

En la part inicial s'especifica que el Reglament pretén abordar un desplegament parcial de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors, pel que fa a tres matèries concretes: l'actuació de la policia judicial i de l'equip tècnic, (capítol II), l'execució de les mesures cautelars i definitives (capítol III) i el règim disciplinari dels centres.

La primera referència explícita als representants legals la trobem al capítol II, relatiu a l'actuació de la policia judicial i de l'equip tècnic, l'article 3 del qual diu que "també han de notificar immediatament el fet de la detenció i el lloc de la custòdia als representants legals del menor i al ministeri fiscal" i que "qualsevol declaració del detingut s'ha de dur a terme en presència del seu lletrat i dels que exerceixin la pàtria potestat, tutela o guarda del menor, de fet o de dret, llevat que, en aquest últim cas, les circumstàncies aconsellin el contrari". I quan es refereix al llibre de registre que s'ha de portar als establiments de detenció, diu que s'hi ha d'incloure el "detall de la notificació als pares o representants legals del menor".

L'article 5 remarca que per acceptar una conformitat a una solució extrajudicial s'han de tenir em compte el menor i els seus representants legals. (Caldrà l'informe de l'equip tècnic.)

És interessant recordar l'article 6, sobre els principis inspiradors de l'execució de les mesures, en l'apartat g) del qual figura "el foment de la col·laboració dels pares, tutors o representants legals durant l'execució de les mesures."

En l'article 7, sobre drets dels menors durant l'execució de les mesures, es posa èmfasi en la proximitat del domicili com a factor que cal valorar per a l'execució de les mesures.

És important tenir present l'article 12, sobre l'expedient personal del menor en l'execució de la mesura, per redactar amb cura els informes.

En relació amb els incompliments, regulats a l'article 14, la mesura de permanència de cap de setmana al domicili no implica cap tipus d'obligacions per als qui tenen la guarda del menor.

En la secció segona, de les regles específiques per a l'execució de determinades mesures no privatives de llibertat, els articles 16 i 17, quan fan referència a les mesures de tractament ambulatori i assistència a un centre de dia, només prenen en consideració la proximitat al domicili, sense al·ludir a cap tipus d'implicació de la família.

En la mesura de llibertat vigilada (article 18) sí que s'observa la necessitat de conèixer l'àmbit familiar i poder-hi incidir per superar els factors que van determinar la infracció comesa. Però, en tot cas, el tipus d'intervenció dependrà del professional que elabora el programa individual d'execució.

A l'article 19, sobre la convivència amb una altra persona, família o grup educatiu, es fa una referència més clara a les condicions mínimes que han de reunir la persona, la família o el grup educatiu que acull el menor, als quals s'exigeix la col·laboració amb el tècnic de medi obert: "La persona o les persones que integrin la família o el grup educatiu, que acceptin conviure amb el menor, han d'estar en ple exercici dels seus drets civils, no estar incurses en cap de les causes d'inhabilitat establertes per als tutors en el Codi civil i tenir unes condicions personals, familiars i econòmiques adequades, a criteri de l'entitat pública, per orientar el menor en el seu procés de socialització".

En la mesura de prestacions en benefici de la comunitat (article 20) es requereix el "coneixement" de l'entorn social, personal i familiar per determinar quina és l'activitat més adequada.

En les mesures cautelars tampoc es fa cap tipus de referència al deures de la família.

Buidat dels Criteris comuns de la Direcció General de Justícia Juvenil sobre l'organització i funcionament dels equips de medi obert

En la Circular de medi obert és on més es concreta el treball amb les famílies per part del tècnic de medi obert.

En el capítol I (disposicions generals), l'article 5, dedicat als principis rectors de la intervenció en medi obert, afirma: "Els equips de medi obert han de promoure la col·laboració i implicació de les famílies dels menors o joves sobre els quals intervenen" i l'article 13, relatiu a la designació del tècnic de medi obert, especifica que "per regla general, les mesures corresponents a menors i joves de la mateixa família s'han d'assignar al mateix tècnic de medi obert".

A la secció III, sobre l'elaboració del programa individualitzat d'execució de la mesura, a l'article 14, en relació amb les entrevistes s'exposa: "Quan es tracta d'un menor de 18 anys no emancipat, en la mateixa citació també se n'han de citar els representants legals. Si és major d'edat, s'ha d'invitar el jove que vingui acompanyat d'alguna de les persones amb les quals conviu". Però al mateix paràgraf s'admet que la no-compareixença d'aquests últims no és motiu per suspendre la visita. El punt b del mateix article estableix que les entrevistes "es poden realitzar al domicili del menor o jove, previ el consentiment dels titulars del domicili" (això mateix s'estableix a l'article 24 pel que fa a les entrevistes i

contactes). I l'article 15, sobre la forma i contingut del programa o model, disposa que "s'ha d'estimular la participació del menor o jove, i per regla general de la seva família, en la planificació i en l'execució del seu programa o model individualitzat d'intervenció. Amb aquesta finalitat, han de ser informats dels objectius que es pretén aconseguir durant la mesura i de les actuacions que es duran a terme per assolir-los. També han de rebre informació periòdica sobre l'evolució personal observada."

En la secció cinquena, a l'article 17, relatiu al seguiment de la mesura, es defineixen les funcions del tècnic de medi obert. Concretament, al punt 1, apartat c), hi apareix: "Promoure la col·laboració i participació de la família del menor o jove", i al punt 2, apartat a): "Mantindrà entrevistes i contactes periòdics amb el menor o jove i amb la seva família i amb les persones, professionals, serveis o entitats que participen en l'execució de la mesura."

Així mateix, la Circular té molt present la família del menor en situacions d'incompliment. En l'article 19, sobre el control de les obligacions i gestió dels incompliments, especifica que el tècnic de medi obert ha de comunicar a la família una situació d'incompliment i les conseqüències que se'n puguin derivar. En el punt b) del mateix article disposa que "si l'incompliment de les obligacions és conseqüència directa d'accions o omissions de la família del menor o jove, el tècnic es posarà en contacte amb els familiars per escoltar les raons d'aquesta actitud i advertir-los de les conseqüències que se'n podrien derivar".

De fet, però, és l'article 20, sota el títol de Foment de la participació de la família, el que emmarca la voluntat de la Circular de medi obert de donar protagonisme en tot el procés de seguiment del menor o jove als seus representants legals o familiars. Diu l'esmentat article: "El tècnic de medi obert designat ha de promoure la col·laboració, la participació i la responsabilització dels representants legals o familiars amb els quals convisqui el menor o jove durant l'execució de la mesura, mitjançant les actuacions següents: a) Informar-los, a l'inici de la mesura, dels objectius previstos en el programa i de les actuacions que es duran a terme per assolir-los; de les obligacions concretes que ha de complir el menor o jove; de les entitats, recursos i professionals que intervindran en l'execució de la mesura; de la forma en què poden afavorir el compliment dels objectius marcats al menor o jove, i de qualsevol altra circumstància rellevant que hagin de conèixer. b) Informar-los periòdicament de l'evolució general observada i, si escau, dels incompliments detectats. c) Orientar-los sobre les entitats, serveis i recursos de la seva comunitat que poden fer servir, en funció de cada cas i necessitat, per afavorir el procés de reinserció del menor o jove".

La informació i l'orientació a la família s'han de dur a terme mitjançant entrevistes presencials o contactes telefònics. També es poden organitzar sessions grupals d'informació i d'orientació per abordar problemes que estiguin incidint o siguin de l'interès d'un conjunt de famílies de menors o joves atesos pel mateix equip. En aquest cas, les sessions estaran dirigides pel professional o professionals de l'equip que determini el coordinador."

Finalitzen els criteris generals de la Circular en el punt g) de l'article 66, amb referència a les funcions dels tècnics de medi obert: "promoure la col·laboració i la participació de les persones de l'entorn familiar del menor o jove durant l'execució de les mesures mitjançant sessions individuals o grupals d'informació i orientació".

A partir del capítol IV, sobre el procediment específic per a l'execució de la mesura, es fa un repàs al procediment de cada tipus de mesura.

Tractament ambulatori: A l'entrevista inicial amb els facultatius o especialistes "hi ha d'anar acompanyat d'un representant legal si és menor d'edat".

Centre de dia: En el programa individualitzat d'aquesta mesura ha de constar-hi la data de l'entrevista amb el menor i, si escau, amb el seu representant legal o familiars, així com la descripció de la situació actual del jove en l'àmbit familiar.

Llibertat vigilada: "A l'entrevista (inicial) s'hi ha de convocar el representant legal si la mesura s'ha imposat a un menor d'edat". En el programa individualitzat d'aquesta mesura ha de constar-hi la data de l'entrevista amb el menor i, si escau, amb el seu representant legal o familiars, i la descripció de la situació actual del jove en l'àmbit familiar.

Convivència amb una altra persona, familiar o grup educatiu: En el procés de selecció de la família de convivència dóna prioritat a la família extensa o alguna persona o família que mantingui una relació positiva amb el menor o jove o amb la seva família.

Especifica també que el tècnic s'ha d'entrevistar amb la família o grup educatiu acollidor i amb el menor per comprovar la seva predisposició per conviure amb la família o grup seleccionat.

En el programa individualitzat d'aquesta mesura ha de constar-hi la data de l'entrevista amb el menor i amb els familiars o grup educatiu seleccionat, com també la descripció de la situació actual del jove en l'àmbit familiar.

Prestacions en benefici de la comunitat: El tècnic ha de realitzar les entrevistes per conèixer, entre altres factors, les característiques de l'entorn familiar del menor o jove, i un cop aquest hagi acceptat l'activitat proposada, ha de convocar-lo a una entrevista per concretar els aspectes del programa. Si la mesura s'ha imposat a un menor d'edat, s'hi ha de convocar també el representant legal.

Realització de tasques socioeducatives: El tècnic ha de realitzar les entrevistes per conèixer, entre altres factors, les característiques de l'entorn familiar del menor o jove, amb vista a determinar les tasques més adequades. Un cop designat el recurs, s'ha de concertar una nova entrevista per concretar els aspectes del programa, a la qual s'ha de convocar també el representant legal si la mesura s'ha imposat a un menor d'edat.

Permanència de cap de setmana al domicili: El tècnic ha de realitzar les entrevistes per conèixer, entre altres factors, les característiques de l'entorn familiar del menor o jove,

amb vista a determinar les tasques més adequades. Un cop fixada la tasca socioeducativa per dur a terme al domicili o entitat establerta, s'ha de concertar una nova entrevista per concretar els aspectes del programa, a la qual s'ha de convocar també el representant legal si la mesura s'ha imposat a un menor d'edat.

Entre els sistemes de control de la permanència s'inclou de forma excepcional, quan no sigui possible aplicar-ne cap altre, l'acceptació del compromís escrit dels pares o altres persones que convisquin amb el menor o jove.

Altrament, es considera motiu d'incompliment de la mesura de permanència de cap de setmana al domicili la impossibilitat de comprovar-hi la presència del menor o jove per l'actitud obstruccionista de les persones que en són titulars.

Circular de Fiscalia 1/2010 sobre el tractament des del sistema de justícia juvenil dels maltractaments dels menors contra els seus ascendents

Cal remarcar que, per primera vegada, es fa referència de manera explícita a la manca de normes i límits per parts dels pares o tutors com a causa provada en els casos de violència intrafamiliar. Recomana la conveniència de la prevenció i la teràpia familiar.

Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència

Fa referència a la justícia juvenil en el capítol V, sobre les actuacions en els supòsits d'aplicació de la legislació reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

Consideracions finals

Tot i que l'exposició de motius de la Llei 5/2000 manifesta bona voluntat vers la implicació dels pares en l'aplicació de l'execució de les mesures, la realitat és que el desenvolupament d'aquesta norma els té molt poc presents. De fet, gairebé només se'n parla com d'una part del procediment: en el cas d'imposar una determinada mesura, la seva modificació o suspensió; per l'aplicació de mesures que pressuposen un cert tipus d'allunyament, des del centre de dia a la prohibició d'atansar-se a la víctima quan són els pares els denunciants, i per regular el dret d'estar informats pels canals jurisdiccionals en les diverses fases que travessa el seu fill. Es podria entendre que una bona part del marc legal de referència fa al·lusions a la família per garantir-ne el dret d'informació al llarg del procediment judicial.

Únicament en dues ocasions tracta els pares com a elements socialitzadors, i ho fa de forma molt tímida i imprecisa: els pren en consideració en una possible suspensió de l'execució de la mesura i possibilita la moderació de la responsabilitat civil solidària del menor de 18 anys quan no hagin actuat amb negligència.

En definitiva, la Llei no considera els pares elements actius en el procés resocialitzador del noi o la noia, ni es compromet per definir quins són els seus deures i obligacions vers

el fill i el compliment de la mesura que li ha estat imposada. En cap ocasió no els marca deures i en molt pocs casos els imposa obligacions.

En canvi, la Circular de medi obert planteja diverses consideracions entorn del rol de la família (o tutor legal), així com els principis rectors que els equips de medi obert han de promoure en la col·laboració i implicació de les famílies dels menors o joves sobre els quals intervenen, i marca unes pautes concretes com ara assignar un únic tècnic per família, obrir la possibilitat de fer entrevistes al domicili del menor (previ consentiment dels pares), incloure la família en el projecte d'intervenció individual del noi i implicar-la en els casos d'incompliment.

La Circular també dedica un article complet al foment de la participació de la família, en el qual remarca les pautes següents: el tècnic ha de promoure la col·laboració, la participació i la responsabilització de la família, i per fer-ho ha d'informar dels objectius previstos en el programa, de les actuacions que es duran a terme per assolir-los, de les obligacions concretes que ha de complir el menor o jove, de les entitats, recursos i professionals que intervindran en l'execució de la mesura, de la manera com poden afavorir el compliment dels objectius marcats al menor o jove, de l'evolució general observada, dels incompliments detectats, i així mateix orientar-los sobre les entitats, serveis i recursos de la seva comunitat que poden fer servir.

La informació i l'orientació a la família s'ha de dur a terme mitjançant entrevistes presencials, contactes telefònics i sessions grupals d'informació i orientació.

La Circular, en el seu procés de concreció, dóna molta més rellevància al rol familiar que la Llei i que el Reglament que la desplega, però continuem trobant a faltar una demanda d'implicació real i normativitzada dels familiars dels nois, oferint-los veritable suport i, alhora, exigint-los responsabilitats en els casos d'incompliment dels deures inherents a la pàtria potestat.

Annex 2

Recerca prèvia

Recollim en aquest apartat aquella documentació de la qual hem tingut notícia que ha estat elaborada per tècnics de medi obert o amb una col·laboració rellevant d'aquests tècnics. També esmentem breument documentació d'altres fonts que hem emprat per assessorar-nos a l'hora de redactar els documents finals del nostre treball. Tots els documents mencionats es poden trobar a la plataforma e-Catalunya, Grup de tècnics de medi obert, apartat Documentació de 2010.

2005 Intervenció amb famílies derivades per justícia juvenil. Una experiència des de Ventijol

Presentació en PowerPoint que explica l'experiència d'aquesta entitat des de 2004.

2006 Reflexions i propostes per a la intervenció en famílies des de l'àmbit de la justícia juvenil. EMO BCN2

Document que analitza els límits, possibilitats i condicionants en la intervenció en famílies. Emfatitza que la nostra és una intervenció en col·laboració amb el nucli familiar i que els objectius de treball s'han de basar fonamentalment en la intervenció en el menor/jove. El document recull alguns objectius del treball amb les famílies i hi suggereix línies de futur: els professionals de justícia hauríem de treballar en xarxa amb aquests recursos comunitaris, així com donar suport als recursos i serveis existents o ajudar a crear-ne de nous. Proposa un model descentralitzat dels diferents serveis i més coordinació amb els centres de justícia juvenil.

2006. Intervenir en la família. EMO TGN/TE

Document elaborat per l'equip de Tarragona on s'argumenta per què, quan, com i per a què intervenim amb famílies i es faciliten estratègies d'intervenció. S'emfatitzen tres idees clau: 1.- No es pot fer una avaluació global de les característiques i necessitats del menor o jove sense tenir en compte les característiques i necessitats del seu entorn familiar. 2.- L'adolescència és una etapa que genera conflictes en l'àmbit familiar, tant als pares com a l'adolescent. Afrontar aquests conflictes de forma eficaç requereix una gestió ecològica de les necessitats i una gestió integral de les relacions interpersonals. 3.- Per assegurar una intervenció eficaç en medi obert, resulta clau fer una bona detecció dels factors de risc i dels factors de protecció del context familiar. Elaborar un protocol d'identificació i gestió de factors de risc i de protecció, ens ha de permetre contrastar, consensuar i homogeneïtzar criteris d'intervenció en el marc de la justícia juvenil.

2006 Document de treball per un model d'intervenció amb famílies des de la justícia juvenil. GGEPCJJ

Document de treball elaborat per professionals de justícia juvenil (assessorament, centres i medi obert), on es recull una anàlisi de l'entorn sociofamiliar: canvis en els nuclis familiars, entorns familiars i socioafectius dels menors i joves que atenem; posició de la família davant el dispositiu judicial; intervenció en famílies (des dels diferents àmbits d'actuació de justícia juvenil: presentencial / postsentencial); un apartat de detecció de necessitats i conclusions, i un seguit de recomanacions en l'àmbit d'actuació administratiu, tècnic i metodològic i institucional.

2008 Quadern de treball per a casos de violència fills-pares. Comunitat de pràctiques de tècnics de medi obert

Resum del document de treball que es va lliurar durant la segona jornada de gestió del coneixement el 29 de novembre de 2007. Aquest document reflexiona sobre a què ens referim quan parlem de violència fills-pares i fa una àmplia exposició d'objectius, actuacions i recursos, amb una part final d'observacions i suggeriments.

2009. Intervenció educativa basada en la promoció d'elements facilitadors del desenvolupament positiu de menors subjectes de mesures judicials. Comunitat de pràctica de medi obert

Document de treball lliurat en la jornada de gestió del coneixement del novembre de 2009. Classificació i guia per identificar elements facilitadors del desenvolupament positiu del menor i guia d'eines i estratègies per a la promoció d'aquests elements. El document s'estructura en un primer apartat que recull tot un seguit d'elements facilitadors classificats en tres grans blocs: personals, familiars i socials, i un segon apartat constituït per un instrument on s'inclouen dos elements facilitadors de cadascun dels blocs.

2010 Orientacions i propostes per a l'atenció dels casos de violència filioparental que arriben a justícia juvenil

Àmplia reflexió elaborada pel grup de treball sobre violència filioparental dins el marc del programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia, amb propostes concretes d'actuació per a casos de seguiment en medi obert.

Annex 3

Què s'està fent actualment en el treball amb famílies a medi obert?

Es presenten les diferents respostes recollides en el qüestionari presentat, entenent que totes reflecteixen una part o altra de la realitat de la intervenció actual.

Com es fan els primers contactes amb les famílies?

Habitualment es fa una citació per carta ordinària, tot i que hi ha tècnics que per agilitar l'inici de la intervenció la fan per via telefònica directament.

En cas de no-assistència a la cita, es fa una segona citació, aquest cop per correu certificat.

Si la citació és urgent, s'envia un burofax.

A la primera entrevista sempre s'hi cita la família. Si no hi acudeix, se la fa venir a la següent quan el noi o noia és menor de 18 anys.

Majoritàriament es considera que ja des del moment de la citació s'ha de responsabilitzar el noi i la seva família. Han de ser ells els implicats en el compliment de la mesura i no correspon al tècnic anar-los al darrere.

En el cas de menors tutelats per la DGAIA, se cita els pares a instància de la DGAIA o de qui té la guarda del menor (normalment, el director del centre).

També es reconeix que en moltes ocasions la família no es presenta per absència o per manca d'interès.

Quins acostumen a ser els continguts de les primers entrevistes amb les famílies?

Missatges del tècnic de medi obert (TMO) als pares: Donar-se a conèixer, explicar les característiques de la mesura, explicar els drets, els deures i els compromisos implícits, donar a conèixer els criteris de compliment i els d'incompliment, actualitzar l'informe d'assessorament i les dades del cas de les quals es disposa, aclarir-los per què estan asseguts davant seu, explorar el fet delictiu, la vivència de la mesura pel menor/jove i la família.

Missatges dels pares al TMO: Delegació de la seva responsabilitat, col·laboració, ocultació.

La primera entrevista acostuma a ser conjunta, amb els pares i el menor, encara que en algunes ocasions, i molt en funció del que s'expliciti a l'informe d'assessorament, primer es veu el noi i posteriorment els pares.

També, en alguns casos, quan s'intueix que hi ha molts problemes intrafamiliars, se cita els pares per separat per ampliar informació.

Els tècnics reconeixen que tots aquests continguts de les primeres entrevistes depenen de la receptivitat de cadascuna de les famílies (hi ha casos que es queden en la fase de presentació i n'hi ha d'altres que ni hi arriben) i que els casos i les respectives famílies s'aborden de manera diferent depenent de diverses variables com ara si hi ha conformitat o no, si hi ha més fets delictius, si és una mesura cautelar (que requereix major atenció)...

En aquestes primeres entrevistes, es desmunten prejudicis com que els tècnics són policies i els segueixen pels carrers o que els menors o joves només han d'anar a signar.

Amb quina freqüència es tenen contactes amb la família?

Els contactes depenen del cas i de la tipologia de la família, de la classe de mesura, de l'autonomia, de la independència del jove... De fet, hi ha un ventall molt ampli de condicionants.

Alguns tècnics marquen la diferència, molt clarament, segons la tipologia de la mesura i la seva durada.

Els casos de violència familiar normalment requereixen més atenció i la intervenció en la família es fa més necessària.

També es reconeix que la intervenció dels tècnics no sempre resulta rellevant i que hi ha casos que evolucionen favorablement “a pesar” de la seva feina.

En la determinació de la freqüència de les intervencions en les famílies, també es té present si hi intervenen altres institucions: DGAIA, EAIA, serveis socials... En aquests casos es considera important buscar una coherència i un treball en equip a l'hora d'enfocar la intervenció que cada professional ha de realitzar en el menor o jove i la seva família. No és només buscar la informació i la coordinació, que ja és important en si mateixa.

En definitiva, intervenir en les famílies ha de respondre a uns objectius, i això sí que determinarà la freqüència de les entrevistes. Cal detectar quines són les necessitats on el tècnic pot incidir per promoure una bona evolució del menor o jove i comprovar que no hi hagi cap altre professional que ho faci.

Quin tipus de comunicació s'estableix amb les famílies en les entrevistes en la fase de seguiment?

Confirmar si l'evolució que el TMO percep sobre el noi/a coincideix amb la que perceben els pares a casa.

Es demana suport als pares per aconseguir el objectius proposats, però es considera que encara s'hauria de fer més. De fet, algunes famílies funcionen pitjor que els seus fills i en aquests casos es considera fins i tot contraproductiu demanar-los suport.

És molt freqüent, i una mala pràctica, que quan el noi evoluciona negativament es parla amb la família per fer-li-ho saber, mentre que quan les coses van bé s'hi té menys contacte.

Es comenta que hi ha algunes famílies invasives, tòxiques fins i tot, que pretenen implicar el TMO fins a situacions extremes. En aquests casos s'opta per treballar-hi a partir de missatges molt clars que les ajudin a limitar els objectius reals de la intervenció del tècnic.

Per norma general, quan es volen treballar aspectes concrets s'utilitza l'espai físic de l'entrevista, mentre que quan es tracten urgències de la família es fa servir el telèfon per escoltar i contenir una situació determinada. En algunes ocasions puntuals es fan visites al domicili.

Es considera que en alguns casos caldria tenir en compte la família extensa. En el cas de pares separats, és important actuar, si és possible, amb el pare o la mare absent.

Quin tipus de comunicació s'estableix amb les famílies en la fase final de la intervenció?

Per norma general, s'intenta fer una entrevista d'acomiadament amb la família i el menor o jove, però no sempre és possible dur-la a terme.

En aquesta entrevista es repassa l'evolució de tot el procés judicial fent èmfasi en els aspectes positius del menor o jove i la família. A part d'aquesta lectura positiva, s'intenta explicar en quina situació queda el menor o jove, sobretot si hi ha derivacions a recursos, i quines podrien ser les perspectives de futur. Sempre es deixa una porta oberta tant al menor o jove com a la família.

En alguns casos, l'acomiadament és telefònic; en alguns altres, no hi ha acomiadament de cap classe.

Es fan intervencions específiques (programes d'intervenció) en famílies?

Quan així s'acorda en la supervisió de casos amb la coordinadora, es deriva la intervenció al psicòleg perquè abordi específicament la família mentre el TMO centra els seus esforços en el menor.

Quant a programes grupals, s'han fet els de Límits, Somnia i algun d'específic, com el de l'equip de Lleida a Cervera, publicat a la plataforma e-Catalunya.

A més, es fan derivacions a altres recursos centrats específicament en famílies: teràpia familiar, de parella, mediació...

Consideracions a la intervenció actual en famílies

Es comenta que alguns pares tenen una visió molt subjectiva de l'actuació del TMO, que acaba esdevenint per a ells el reflex d'allò que han fet malament en l'educació del seu fill. És com si en la nostra intervenció es reflectís el seu fracàs. En aquestes ocasions és freqüent topar amb mecanismes de defensa que dificulten el treball conjunt.

Es qüestiona la idoneïtat del treball específic dels TMO amb les famílies, ja que hi ha el risc que la seva intervenció *destapi* trames ocultes que després no podran abordar. Es conclou que s'han de tenir molt clars els objectius que es volen aconseguir, i només des d'aquesta perspectiva es troba adient treballar amb els pares i les mares dels menors i joves subjectes a seguiment en mesures judicials de medi obert. També es considera que no s'ha d'intervenir sense tenir clars els límits del que es pretén o obrint temes que ni a l'espai ni amb el temps de què es disposa es podran tractar amb suficients garanties d'èxit.